

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету
Ю.О. Каганов
«25» жовтня 2019 р.

ВИТЯГ
з протоколу фахового семінару кафедри адміністративного та
господарського права Запорізького національного університету від
25 жовтня 2019 р. № 03

Присутні: д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права, декан юридичного факультету Запорізького національного університету Т.О. Коломоєць, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Є.В. Курінний, к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету А.А. Шарая, к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Л.В. Кузенко, к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Р.О. Кукурудз, к.ю.н., викладач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджиєва, здобувач М.В. Титаренко.

Головуючий: д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков.

Секретар: к.ю.н., викладач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджиєва.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення основних наукових результатів дисертації **Титаренко Марини Володимирівни** «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», для їх апробації та оцінки їх новизни, теоретичного та практичного значення.

СЛУХАЛИ: здобувача **М.В. Титаренко** про результати виконаного наукового дослідження.

Здобувач стисло навів основні наукові положення та теоретичні висновки, які стосуються правового регулювання суспільних відносин що

виникають у процесі застосування стимулів у сфері службового права. Перш за все, здобувач узагальнив положення правової доктрини щодо розуміння службового права, місця і ролі його у системі права та запропонував авторське розуміння службового права як сфери об'єктивізації стимулів. Далі, здобувач запропонував авторський підхід до розуміння стимулів у службовому праві, визначивши його на основі існуючих доктринальних положень. Здобувач виокремив ознаки та надав класифікаційний розподіл стимулів у службовому праві з використанням кількох критеріїв. Після цього, здобувачем було зазначено що з'ясування реального змісту стимулів у службовому праві сприяє і їх мета. Далі, здобувач зазначив, що стимули у службовому праві виконують ряд функцій, серед яких: загально-соціальні й спеціально-юридичні, які взаємодоповнюють одна одну зумовлюють багатофункціональність стимулів у службовому праві. Було охарактеризовано окремі різновиди стимулів у службовому праві, виділено проблемні питання у правовому регулюванні їх засад та практиці їх використання. Здобувач визначив що стимулювання у публічно-службовій діяльності варто розглядати як стадійну адміністративну процедуру й виокремив певні стадії. Здобувач навів узагальнену характеристику законодавства зарубіжних країн, яке засади публічної служби. Здобувач запропонував шляхи подолання виявлених недоліків, визначив та сформулював пропозиції змін до чинного законодавства, обґрунтував доцільність їх врахування суб'єктами нормотворчої діяльності

Завершивши доповідь, здобувач відповів на **запитання учасників фахового семінару.**

Колпаков В.К., д.ю.н., професор: Ви розглядаєте стимули у службовому праві як системне явище. Які елементи та ознаки системи стимулів у службовому праві Ви виокремлюєте?

Титаренко М.В., здобувач: Серед елементів системи стимулів у службовому праві ми виокремлюємо, заохочення, премія, цінний подарунок (подарунок), пільги та їх різновиди привілеї, імунітети. Їх засади визначаються як законодавчими, так і підзаконними актами загального та спеціального характеру. У переважній більшості різновиди стимулів дублюються у нормативно-правових актах, які закріплюють їх засади як щодо державної служби, її різновидів, так й інших видів публічної служби. У дисертації ми запропонували перелік таких ознак: суб'єктивно-об'єктивна природа (внутрішньо-зовнішня); комплексність спрямованості на задоволення інтересів як приватних (індивідуальних), так і публічних (загальних, колективних) інтересів; пов'язаність із сприятливими умовами, збільшення обсягу додаткових можливостей різної форми (інтересів, суб'єктивних прав, заохочень, пільг переваг тощо); забезпечення мотивації правомірної поведінки, досягнення стимулюючого результату за рахунок вчинення активних дій; є ефективним засобом впливу на поведінку особи з боку осіб, держави, суспільства; передбачає диспозитивність щодо варіантів правомірної поведінки; є засобом упорядкування суспільних відносин за рахунок виконання

функцій розвитку та удосконалення соціальних зв'язків; сприяє утриманню від неправомірної, суспільно шкідливої діяльності, інформує про можливі її результати.

Кузенко Л.В., к.ю.н., доцент: Чи є пільги різновидом стимулів у службовому праві? Які пільги Ви пропонуєте вважати в якості таких?

Титаренко М.В., здобувач: Так, звісно пільги є різновидом стимулів. Специфікою пільг у службовому праві можна зазначити те що вони пов'язані із певним полегшення становища публічних службовців, враховуючи особливості їх діяльності (служіння публічним інтересам, окремих видів такого служіння), та із створенням сприятливих умов для задоволення потреб публічних службовців і реалізації їх законних інтересів, тобто із певним «розширенням» (у порівнянні з іншими особами) правового статусу публічних службовців й «спонукання» їх до бажаної для держави чи громади поведінки. Фактично відповідні пільги у службовому праві варто розглядати як «свого роду спрощення» для публічних службовців при виконанні ними своїх обов'язків. До різновидів пільг відносяться: привілеї та імунітети. Привілеї – це специфічний різновид пільг, який є персоніфікованою пільгою. Імунітет, притаманний окремим публічним службовцям під час виконання своїх професійних обов'язків «слугуючи» публічним інтересам. До привілеїв відносяться безстроковість перебування у рангах радника першого класу, Надзвичайного і Повноважного Посланника другого класу, Надзвичайного і Поважного Посланника першого класу, довічне збереження за особами, яким присвоєно дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла, а також за їхніми дружинами (чоловіками) права користуватися паспортом, право зберігання рангу державного службовця у разі переведення на посаду нижчої категорії, звільнення з державної служби, додаткові блага, які надаються особі, нагороджений медаллю «Ветеран прокуратури України», що «має право, у разі пред'явлення посвідчення, пройти у приміщенні відповідних органів прокуратури України, на прийом її керівниками з особистих питань, зокрема щодо служби в органах прокуратури, пенсійного забезпечення тощо. До імунітетів можна віднести недоторканість народних депутатів, імунітет суддів, Президента України, представників дипломатичного представництва (залежно від їх місця у дипломатичному корпусі) тощо. Найбільш представленим він є, безперечно, щодо Президента України, суддів (аналогічно), а також службовців дипломатичної служби (особистий, недоторканність службових та жилих приміщень, майна, архівів та інших документів тощо).

Курінний Є.В. д.ю.н., професор: Якими Ви бачите основні напрямки реформування законодавства України у частині стимулювання як процедури й узгодження цих напрямів із проектом Закону України «Про адміністративну процедуру»?

Титаренко М.В., здобувач: Реформування законодавства у частині стимулювання як процедури є дуже важливим ми пропонуємо внесення змін та доповнень до чинних законодавчих актів таких як: Закон України «Про державну службу», «Про дипломатичну службу», «Про Національну поліцію», «Про службу в органах місцевого самоврядування» тощо, Проект Закону

України «Про адміністративну процедуру» тощо. Також ми зазначаємо про слушність розробки і прийняття Службового кодексу України, окремий розділ якого має закріплювати засади використання ресурсу стимулів у публічно-службовій діяльності, із їх орієнтацією на уніфікацію термінологічного тематичного ряду, закріплення «базових» норм-дефініцій; уніфікацію та систематизацію засад використання відповідних стимулів щодо їх розуміння, видового розмаїття, процедурних засад для реалізації їх унікальності та забезпечення прояву щодо окремих різновидів публічної служби; впровадження європейських та міжнародно-правових стандартів у практику стимулювання; уніфікація циклічності, стадійності останнього із забезпеченням можливості відмови та позбавлення стимулу.

ВИСТУПИЛИ: науковий керівник здобувача д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О., д.ю.н., проф. Колпаков В.К., д.ю.н., проф. Курінний Є.В., к.ю.н., доцент Кузенко Л.В.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було озвучено **висновок наукового керівника доктора юридичних наук, професора Коломоєць Т.О.**, з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковий керівник здобувача вказала на те, що здобувач в достатньому обсязі виконав освітню складову освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня складова індивідуального плану роботи аспіранта була виконана з дотриманням встановлених строків та з досягненням високих результатів вивчення навчальних дисциплін. Як наслідок, Титаренко М.В. набув необхідні теоретичні знання, вміння та навички, а також інші компетентності, що є достатніми для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності. Здобувач достатньою мірою оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності; це підтверджується проведенням ним власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У процесі підготовки дисертації «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики» та виконання здобувачем розробленого та затвердженого індивідуального плану наукової роботи, здобувач, виконуючи загальні настанови наукового керівника з тих питань, які об'єктивно перебувають поза межами розуміння здобувача наукового ступеня доктора філософії, водночас, виявив належний рівень самостійності в науковому дослідженні на всіх його стадіях: при виборі теми дослідження, його плануванні, реалізації і остаточному доопрацюванні. Вироблені здобувачем теоретичні положення є достатньо обґрунтованими, а пропозиції – мають практичне значення, зокрема в нормотворчій діяльності та правозастосуванні. Дисертація має послідовну та зрозумілу структуру, а сформульовані наукові положення являють собою результат критичного переосмислення наявних та

створення нових цілісних знань. При дослідженні опрацьовано велику кількість доктринальних джерел, законодавства, в тому числі перспективного та зарубіжного.

Здобувачем також дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження.

Отже, виконана здобувачем дисертаційна робота є одним із перших наукових досліджень, в яких комплексно та системно осмислено саме сутність, характерні особливості, класифікаційний розподіл та системний аналіз стимулів у службовому праві, процедури їх застосування, сформульовано основні напрямки вдосконалення правових засад використання їх ресурсу, в т.ч. із урахуванням позитивного, апробованого досвіду нормотворення та правозастосування, висвітлено пов'язані з нею проблемні питання, надано цінні рекомендації щодо їх усунення.

Зважаючи на вищевикладене, науковий керівник здобувача д.ю.н., професор Коломоєць Т.О. вважає, що наукова кваліфікація Титаренко М.В. відповідає вимогам здобувача ступеня доктора філософії, а її дисертація «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики» може бути рекомендована до прийняття до розгляду спеціалізованою вченою радою.

Долучившись до **обговорення основних наукових результатів** дисертації, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права **Колпаков В.К.** відзначив те, що здобувач приділив належну увагу аналізу стимулів у службовому праві, із виокремленням елементів такої системи, приділивши особливу увагу внутрішнім та зовнішнім зв'язків між ними, а також всіх ознак такої системи, наявність яких й підтверджує специфіку стимулів як дієвого інструменту регулювання відносин у сфері публічної служби. Поєднання різноманітних методів наукового пізнання дозволило здобувачу з'ясувати ресурс окремих елементів системи стимулів у службовому праві, виокремити проблемні аспекти у нормативному закріпленні засад їх використання. Здобувач у дисертації проводить відмежування від суміжних інструментів впливу на професійну діяльність публічних службовців, запропонувати моделі удосконалення нормативно-правового підґрунтя та практики використання кожного із їх різновиду.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації, д.ю.н., професор кафедри адміністративного та господарського права **Курінний Є.В.** зазначив, що здобувачем було проведено ґрунтовне вивчення стимулів у праві у службовому праві України, та надано всебічну характеристику окремому різновиду стимулів – пільгам. Здобувачем було опрацьовано велику кількість нормативних та доктринальних положень щодо різновидів стимулів у праві. Пільги формують специфічний правовий режим, у межах якого суб'єкт наділяється додатковими специфічними можливостями юридичного характеру, додатковими благами, одночасно як і звільняється від дотримання юридично необхідної поведінки. Також у дисертації проаналізовано співвідношення пільг із стимулами, перевагами, привілеями. Здобувач слушно зазначає про певну відмінність між пільгами та перевагами (привілеями), яка полягає у їх різній цільовій спрямованості, пільги зорієнтовані на усунення нерівності суб'єктів, а

переваги (привілеї) – навпаки впровадити певну диференціацію суб'єктів, співвідношення стимулів у праві й привілеїв (переваг) визначено як таке, що є аналогічним співвідношенню стимулів у праві і пільг, а саме співвідношення як цілого і частини.

Позитивної характеристики наукового дослідження здобувача, та схвальний відгук к.ю.н., доцента кафедри адміністративного та господарського права **Кузенко Л.В.** дістала виконана здобувачем робота з пошуку шляхів вдосконалення законодавства України у частині стимулювання як процедури. Для досягти мети реформування, підвищення ефективності стимулювання, варто забезпечити існування адекватного переліку стимулів для публічних службовців, який би дозволяв і реагувати на досягнення, заслуги у професійній діяльності суб'єктів відносин публічної служби, й одночасно виконувати розмаїття інших функцій. Здобувач вміло виявляє недоліки та визначає пропозиції змін до чинного законодавства, зокрема, пропонує уніфікацію термінологічного тематичного ряду, уніфікацію та систематизацію засад використання відповідних стимулів щодо їх розуміння, розмаїття, процедурних засад для реалізації їх прояву щодо окремих різновидів публічної служби; пропонує впровадження європейських та міжнародно-правових стандартів у практику стимулювання.

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що результати дисертації Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Рекомендувати рецензентам д.ю.н, доценту Ю.В. Пирожковій, к.ю.н., доценту А.А. Шарій під час проведення попередньої експертизи результатів дисертації Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», взяти до уваги підсумки цього фахового семінару.

Головуючий:

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

В.К. Колпаков

Секретар:

к.ю.н., викладач кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

Ш.Н. Гаджиєва

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Дисертація Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» виконана на кафедрі адміністративного та господарського права юридичного факультету Запорізького національного університету. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради юридичного факультету Запорізького національного університету (протокол № 12 від 15 червня 2017 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики» вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 2 від 24 вересня 2019 року) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі юридичного факультету Запорізького національного університету, та призначено двох рецензентів:

- 1) професора кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, доктора юридичних наук, доцента Ю.В. Пирожкову;
- 2) доцента кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, кандидата юридичних наук, доцент А.А. Шарую.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Здобувач переконливо обґрунтовує нагальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

В сучасних умовах докорінного реформування державотворення та правотворення в Україні, нерозривно пов'язаного із змістовною, функціональною модифікацією публічної служби, актуальності набуває пошук таких засобів впливу на суб'єктів, уповноважених на виконання завдань держави та місцевого самоврядування, реалізацію та захист публічних інтересів, які б спонукали їх не лише до виконання своїх професійних обов'язків, а й підвищення ефективності та результативності своєї діяльності, були б адекватною реакцією на різні прояви новачності, креативності останньої тощо. Роль таких засобів цілком логічно відіграють стимули, правові засади використання ресурсу яких визначаються нормами службового права. З огляду на суттєву модифікацію сучасних вітчизняних новаційних підходів щодо предмету, методу, місця і ролі службового права у системі національного

права, істотного значення набувають питання, як безпосередньо пов'язані із службовим правом як сферою об'єктивізації таких стимулів, так й із унікальним ресурсом самих стимулів у службовому праві (ознаками, їх видовим розмаїттям, безпосередніми підставами, процедурним аспектом тощо); як його інституту, а отже й із формуванням новітнього такого, що враховує останні досягнення вітчизняної та зарубіжної правової, в т.ч. й галузевої доктрини, стратегічні пріоритети розвитку публічної служби в умовах євроінтеграції та глобалізації правових процесів, наукового базису для досконалого за змістом та ефективного у застосуванні законодавства (в т.ч. й кодифікованого) про публічну службу у аспекті закріплення засад використання ресурсу стимулів у їх вузькому розумінні. З огляду на унікальність категорії «стимул», підґрунтям для робіт слугували праці з філософських, економічних, психологічних наук (праці О. Бегматова, Ю. Тихонравова, М. Карліна, О. Чумаченко, Н. Мазур, В. Клецького, В. Шпель тощо), а також вітчизняних та зарубіжних вчених з теорії держави та права (роботи Ю. Тихомирова, А. Малька, С. Мірошник, І. Луценка, В. Красовської, Р. Калюжного, О. Лапка, Т. Пікуля, та ін.), вчених-представників галузевих правових наук – цивільного (роботи С. Максименко, та ін.), трудового (роботи М. Дей, С. Венедіктова та ін.), земельного (роботи І. Іконицького та ін.), кримінального (праці В. Галкіна та ін.), адміністративного (праці В. Колпакова, Т. Коломоєць, О. Стрльченко, О. Дрозда, О. Миколенка, О. Кузьменко та ін.) права, як і фундаментальні положення наукових робіт, безпосередньо присвячених питанням службового права (наприклад, роботи Т. Аніщенко, Ю. Старилова, Д. Припутня, Ю. Битяка, Р. Мельника, С. Ківалова, Л. Біли-Тіунової, А. Шарої, Ю. Пирожкової, С. Федчишина, О. Гришковця та ін.).

Проте, незважаючи на таке розмаїття наукових праць, безпосередньо присвячених проблематиці стимулам у службовому праві України комплексних фахових наукових робіт немає.

Здобувач правильно визначає зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, вказує на те, що Дисертаційна робота узгоджується зі Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленою указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. Зміст дослідження узгоджується з Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 та зі Стратегічним планом діяльності НАДС на 2019-2022 роки. Роботу виконано в рамках комплексних наукових проектів «Основні напрямки удосконалення законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00710) та «Дослідження проблем адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00711). Тема дисертаційного дослідження відповідає Основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 21 2019-2023 рр., затвердженим Постановою Президії НАН України від 30 січня 2019 р. № 30 (п. 3.4.2.5, 3.4.2.21), Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 роки (напрями: особливості регулювання у публічному праві; проблеми

вдосконалення правового регулювання компетенції органів публічної влади; проблеми функціонування органів виконавчої влади та адміністративно-правових відносин на сучасному етапі), включеним до Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна отриманих результатів дисертації «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», як підтверджує зміст дисертації, забезпечується тим, що дана дисертаційна робота є одним із перших наукових досліджень, в яких комплексно та системно осмислено сутність, характерні особливості, класифікаційний розподіл та системний аналіз стимулів у службовому праві, процедури їх застосування, сформульовано основні напрямки вдосконалення правових засад використання їх ресурсу, в т.ч. із урахуванням позитивного, апробованого досвіду нормотворення та правозастосування. Наукова новизна отриманих результатів, теоретичне та практичне значення виражається насамперед, у таких положеннях та рекомендаціях дослідження:

уперше:

– визначено та детально проаналізовано стимули у службовому праві України як різновид стимулів у праві, як інститут службового права, запропоновано розглядати їх як закріплені у нормах службового права України засоби впливу на поведінку суб'єктів публічно-службових правовідносин шляхом спонукання до активної правомірної суспільно-корисної службової діяльності із наданням додаткових можливостей різного характеру для забезпечення реалізації та захисту, перш за все, публічних інтересів в цілому та інтересів суб'єктів публічно-службових правовідносин зокрема;

– запропоновано авторську класифікацію стимулів у службовому праві України із одночасним використанням різних критеріїв для з'ясування їх реального ресурсу, серед яких: заохочення, премія, цінний подарунок (подарунок), пільги та їх різновиди – привілеї та імунітети;

– сформульовано низку конкретних пропозицій та рекомендацій, зорієнтованих на удосконалення теоретико-правових засад та практики застосування стимулів у службовому праві України, в тому числі й стосовно підготовки та внесення змін та доповнень до чинного законодавства;

удосконалено:

– теоретичні положення щодо поняття, характеристики окремих різновидів стимулів у службовому праві України, зокрема виділено їх специфічні ознаки, функції, мету, охарактеризовано їх співвідношення й взаємодію як елементів, які утворюють поряд із зв'язками, систему із усіма обов'язковими ознаками останньої;

– наукові положення про стимулювання у службовому праві України як різновиду адміністративної процедури, якому, поряд із характерними для будь-

якої адміністративної процедури, притаманні їй специфічні ознаки, серед яких: специфіка підстави виникнення – дії, результати службової діяльності особи, набуття особливого статусу тощо, цільова ретроперспективна спрямованість (оцінка результату й спонукання до правомірної «особливої» діяльності на майбутнє; переважно диспозитивний спосіб врегулювання дій уповноваженого суб'єкта – суб'єкта стимулювання; широкі можливості різних суб'єктів ініціювання процедури; відсутність «жорсткої» примусової гарантованості здійснення процедури, із виділенням його принципів (загальних та особливих), стадій;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо розуміння службового права як підгалузі адміністративного права, його предмету, методів, визначення місця і ролі в системі сучасного національного права в аспекті поділу останнього на приватне та публічне, матеріальне та процедурне, регулятивне та охоронне;

– наукові підходи щодо порівняльно-правового аналізу досвіду застосування стимулів до публічних службовців у зарубіжних країнах, обґрунтування доцільності запозичення лише позитивного, апробованого часом і практикою досвіду із урахуванням особливостей національної нормотворчості та правозастосування, зокрема щодо використання ресурсу різноманітних змішаних різновидів стимулів, уніфікації унормування підстав для застосування останніх із акцентом на нерозривний зв'язок їх із «заслугами», систематизації їх процедурних засад із обов'язковою фіксацією всіх стадій стимулювання у службовому праві.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх раціональністю, аргументованістю, логічною несуперечливістю, використанням значної кількості авторитетних джерел, відповідністю основоположним принципам науки, практичною орієнтованістю. Достатньою для вичерпного розуміння найбільш важливих аспектів питань, що охоплюються предметом дослідження, є нормативно-правова (у тому числі перспективне та зарубіжне законодавство) та наукова джерельна база.

Крім того, слід погодитись із тим, що достовірність отриманих наукових результатів забезпечується широким використанням загальних і спеціальних методів наукового пізнання, використання яких у взаємозв'язку дало змогу досягти поставленої мети, обґрунтованість, достовірність отриманих результатів. Як основний загальнонауковий метод використовувався діалектичний метод наукового пізнання, завдяки якому здійснювалось дослідження стимулів у службовому праві як явища правової дійсності, його сутності, якісних змін у його формуванні (підрозділ 1.2). За допомогою історико-правового методу з'ясовано генезу доктринальних підходів щодо розуміння, сутності, службового права як сфери об'єктивізації стимулів, його місця і ролі у системі права (підрозділ 1.1). Метод логіко-семантичного та логіко-юридичного аналізу дозволили сформулювати суміжний понятійний апарат (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3), сформулювати базові для дисертаційної роботи дефініції (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 3.1). Метод групування використано для класифікації, виокремлення ознак, характеристики внутрішньої структури та

взаємозв'язків системи стимулів у службовому праві України, ознак, стадій стимулювання у службовому праві України (підрозділи 1.2, 1.3), а методи моделювання, аналізу та синтезу – для розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2). Метод порівняльно-правового аналізу використано для порівняння стимулів у службовому праві із суміжними правовими інститутами (підрозділ 1.2), стимулювання з іншими видами адміністративних процедур (підрозділ 2.2), особливостей зарубіжного досвіду правового регулювання застосування стимулів у службовому праві України (підрозділ 3.1), а моделювання та прогнозування – для формулювання пропозицій щодо удосконалення доктринального дослідження, правового закріплення та застосування стимулів у службовому праві України (підрозділ 3.2).

Дисертація виконана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність).

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації:

1. Титаренко М.В. Службове право у системі національного права України: питання виокремлення. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2018. № 2. С. 36–46.

2. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві: питання класифікаційного розподілу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 3. С.159–164.

3. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві як різновид стимулів у праві і характеристика ознак. Jurnalul juridic național: teorie și practică. 2018. № 4. С.62–69

4. Титаренко М.В. Стимули для публічних службовців у зарубіжних країнах: правове закріплення видів, застосування. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 8. С.116–122.

5. Титаренко М.В. Стимулювання в службовому праві: загальні та спеціальні принципи. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 2. С. 155–159. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/43.pdf

Список публікацій здобувача за темою дисертації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Титаренко М.В. Службове право: поняття, ознаки. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 16–17 лютого 2018 р. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018. С.111–113.

2. Титаренко М.В. Службове право: пріоритети виокремлення у сучасній вітчизняній адміністративно-правовій науці. Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави: матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 2–3 березня 2018 року. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 82–85.

3. Титаренко М.В. Стимулювання у праві: поняття та характеристика. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2018» : у 4 т. / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : ЗНУ, 2018. – Т.1. С. 299–301.

4. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві: питання цільового спрямування. Матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання». м. Запоріжжя, 18 травня 2018 р. Запоріжжя. 2018. С. 137–139.

5. Титаренко М.В. Право публічної служби як елемент системи права України: сучасний погляд на специфіку виокремлення. Публічна служба і адміністративне судочинство: виклики і здобутки. матеріали I Міжнародній науково-практичній конференції. м. Київ, 5–6 липня 2018 року : ВД «Дакор», 2018. С.403–406

6. Титаренко М.В. Право публічної служби як складова сучасної правової системи України, що об'єктивізує регулювання у сфері внутрішніх публічних відносин. Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : зб. наукових праць. Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції. Монреаль, Канада, 30-31 травня 2018 р. С. 136–138.

7. Титаренко М.В. Службове право в системі сучасного адміністративного права. Science and Society. матеріали V Міжнародної наукової конференції. м. Гамільтон, Канада, 15 червня 2018 року. С. 1349–134.

8. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві: функціонально-цільовий аспект. Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І.І. Мечникова (м. Одеса, 14-15 верес. 2018 р.), ОНУ імені І.І. Мечникова ; відп. ред. І.А.Ломачинська, А.В. Смітюх. Одеса : Фенікс, 2018. С.436–442.

9. Титаренко М.В. «Колективна» премія – різновид стимулу для публічних службовців: чи є правові засади для використання в Україні? Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 5): Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Збірник тез доповідей: випуск 5 (м. Тернопіль, 19 вересня 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 27–29.

10. Титаренко М.В. Премія як різновид стимулу у праві державної служби України: чи задовільним є використання ресурсу? Правове життя сучасної України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред.. Г.О. Ульянової , уклад.: О.В. Дикий, І.І. Братінов. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 278–281.

11. Титаренко М.В. Службове право в системі сучасного адміністративного права. Science progress in European countries:new concepts and modern solution : матеріали V Міжнародної наукової конференції. м.Штутгарт, Німеччина , 28 лютого 2019 року. С. 145–151.

12. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві України: праксеологічний аспект. *Perspectives of Science and Education*. зб. наукових праць. Матеріали VII Міжнародної наукової конференції. м. Нью-Йорк, США : SLOVO/WORD, 15 лютого 2019 р. С. 21–27.

а. Титаренко М.В. Стимулювання у службовому праві як різновид адміністративної процедури. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2018. № 4. С. 81–92.

13. Титаренко М.В. Стимулювання у службовому праві: стадійний аспект. Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 11) : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 11. м. Тернопіль, 4 квітня 2019 р. Тернопіль, 2019. С. 23–24.

14. Титаренко М.В. Державні нагороди як особливий різновид стимулів для публічних службовців: специфіка правового регулювання засад використання ресурсу. Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11-12 квітня 2019 р.) / Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого ; / відп. За вип.: Н.П. Матюхіна, Г.А. Гончаренко, М.С. Ковтун, С.А. Федчишин. – Харків : Право, 2019. С. 290–292. <http://www.elibrary.kdpu.edu.ua › xmlui › bitstream › handle>

15. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві України: суб'єктний аспект. Матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання». м. Запоріжжя, 06 травня 2019 р. Запоріжжя. 2019. С. 125–127.

16. Титаренко М.В. Стимулювання у службовому праві: галузева належність та видове розмаїття. Матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Правове життя сучасної України». (м. Одеса, 17 травня 2019 р.) / відп. ред.. Г.О. Ульянова. Одеса. 2019. Т.2. С. 85–86.

17. Титаренко М.В. Стимул как эффективное средство регулирования деятельности лиц, уполномоченных на осуществление публично-властных полномочий (опыт Украины). *Правовая культура в современном обществе: сборник научных статей / Министерство внутренних дел Республики Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь» ; редкол.: И.А. Демидова (отв. ред.). Могилев : Могилев. Институт МВД, 2019. С.388–390.*

18. Титаренко М.В. Стимули у службовому праві: праксеологічний аспект (умови, критерії, показники). *Development of Legal Science: Choice Mechanisms and Priorities Implementation*. матеріали міжн.-практ. конф. м. Сніна, Словаччина. (7-8 июля, 2019). Сніна, Словаччина. 2019. С.350–352.

19. Титаренко М.В. Стимулы в служебном праве: необходимым ли является «тест на пропорциональность»? *Perspectives of World Science and Education*. матеріали I международной научно-практической конференции. (Осака, 2–4 октября 2019 г.) Осака, Япония. 2019. С. 236–239.

20. Титаренко М.В. Стимули і пільги у службовому праві: питання співвідношення. *Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної*

конференції, м. Запоріжжя, 9 листопада 2018 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 56.

21. Титаренко М.В. Державні нагороди як вид стимулів щодо публічних службовців: ознаки, функціональне призначення, різновиди. Science progress in European countries: new concepts and modern solutions. Матеріали 5 міжнар-наук. конфер. (Штутгарт, 28 лютого 2019р.) м. Штутгарт, Німеччина. 2019. С. 145–151.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Розділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
Наукові видання держав-членів ОЕСР та/або ЄС			
1.	Стимули у службовому праві як різновид стимулів у праві і характеристика ознак	Jurnalul juridic național: teorie și practică. 2018. № 4. С.62–69	перший
Наукові фахові видання України			
2.	Службове право у системі національного права України: питання виокремлення	Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2018. № 2. С. 36–46.	перший
3.	Стимули у службовому праві: питання класифікаційного розподілу.	Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 3. С.159–164.	перший
4.	Стимули для публічних службовців у зарубіжних країнах: правове закріплення видів, застосування	Підприємництво, господарство і право. 2018. № 8. С.116–122.	третій
5.	Стимулювання в службовому праві: загальні та спеціальні принципи.	<i>Юридичний науковий електронний журнал</i> . 2019. № 2. С. 155–159. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/43.pdf	другий

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Титаренко М.В. «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертація Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики», є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне та практичне значення, а отже, свідчить про особистий істотний внесок здобувача у розвиток правової науки.

2. Дисертація Титаренко Марини Володимирівни «Стимули у службовому праві України: питання теорії та практики» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

професор кафедри

адміністративного та господарського права

Запорізького національного університету,

доктор юридичних наук, доцент

Ю.В. Пирожкова

Рецензент:

доцент кафедри

адміністративного та господарського права

Запорізького національного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

А.А. Шарая